

महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ व त्यांच्या
सभासद असलेल्या संस्थांच्या बळकटीकरणासाठी
अटल महापणन विकास अभियान राबविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सहकार, पणन व वस्त्रोदयोग विभाग,
शासन निर्णय क्र.शिकाना-१२१६/प्र.क्र.१०/२४-स
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : २० डिसेंबर, २०१६.

प्रस्तावना :-

राज्यातील सहकारी पणन संस्था व प्रक्रिया संस्था यांची शिखर संस्था म्हणून महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई काम करत आहे. राज्य पणन महासंघ, त्यांच्या सभासद संस्था म्हणजे खरेदी- विक्री संघ व विविध कार्यकारी सहकारी (वि.का.स.) सोसायटी यांचे कामात सुधारणा करून त्यांचे बळकटीकरण करण्यासाठी अभियान राबविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्य सहकारी पणन महासंघ व त्यांच्या सभासद असलेल्या संस्थांच्या बळकटीकरणासाठी दिनांक २५.१२.२०१६ ते ३१.०३.२०१७ या कालावधीमध्ये अटल महापणन विकास अभियान राबविण्याचा निर्णय याद्वारे घेण्यात येत आहे.

१.अभियानाची उद्दिष्टे :

- A. महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, खरेदी विक्री संघ व वि.का.स. सोसायटी यांना बळकट करणे.
- B. पणनच्या या त्रिस्तरीय रचनेच्या बळकटीकरणातून राज्यातील शेतकऱ्यांना कृषी पणन विषयक सुविधा देऊन संस्थांची आर्थिक उलाढाल वाढवणे.
- C. या कामी समाजातील प्रत्येक घटक जसे, शासकीय संस्था, सहकारी संस्था, खाजगी संस्था व सभासद शेतकरी/जनता यांचा सहभाग घेणे.
- D. याबाबत जनजागृतीच्या माध्यमातून सहकारी, पणन विकासासाठी चळवळ उभी करणे.

२. उपरोक्त उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी राबविण्याचे उपक्रम :

- a. गावातील १०० % शेतकऱ्यांना विविध कार्यकारी सहकारी (वि.का.स.) सोसायटीचा सभासद करून घेणे.
- b. तालुक्यातील वि.का.स. सोसायटीला तालुका खरेदी विक्री संघाचा सभासद करून घेणे.
- c. राज्यातील प्रत्येक खरेदी विक्री संघ व प्रक्रिया संस्था पणन महासंघाची सभासद असणे आणि पणन महासंघाचे सर्व उपक्रम खरेदी-विक्री संघाद्वारे तर खरेदी-विक्री संघाचे सर्व उपक्रम वि.का.स. सोसायटीद्वारे राबविणे.
- d. नियमाप्रमाणे या संस्थांनी इतरांकडे असणाऱ्या त्यांच्या थकीत रकमांची वसुली करणे, पणन महासंघ व इतर संस्थांची गोदामे याचा वापर पूर्ण क्षमतेने करणे, इत्यादीच्या माध्यमातून स्वतःचे खेळते भांडवल उभे करणे, व आर्थिक स्थिती सुधारणे.

- e. पणन महासंघाने या संस्थांच्या माध्यमातून व कृषी उत्पन्न बाजार समितीत्यांच्या मदतीने किमान आधारभूत किंमत योजना व भाव स्थिरता निधी योजने अंतर्गत खुल्या बाजारात अन्नधान्य खरेदी गतीमान करणे.
- f. पणन महासंघाने त्यांच्या स्वतःच्या खत कारखान्याच्या भगिरथ खतांचे व पशुखाद्य कारखान्यांच्या वैभव पशुखाद्यांचे उत्पादन वाढवून या सभासद संस्थांच्या माध्यमातून विक्री वाढविणे.
- g. या संस्थांनी शेतकऱ्यांना शेतीसाठी लागणाऱ्या कृषी निविष्ठा जसे की, रासायनिक खते, जैविक खते, सेंद्रिय खते, बुरशीनाशके, तणनाशके, किटकनाशक, बियाणे, कृषी अवजारे, इत्यादींची खरेदी-विक्री वाढविणे.
- h. या संस्थांनी शासनाच्या इतर योजना जसे रेशन दुकान, व्दारपोच ध्यान्य, अंगणवाडी-प्राथमिक शाळा-आश्रमशाळा यांना पोषण आहार पुरवठा, इत्यादीमध्ये सक्रिय सहभाग घेऊन उत्पन्न वाढविणे.
- i. कृषी मालाची खरेदी करून स्वच्छता, प्रतवारी करून त्याचे पॅकेजींग, लेबलींग, ब्रॅंडींग करून विक्री करणे, तसेच गरजेप्रमाणे जीवनावश्यक वस्तू खरेदी-विक्री वा इतर कोणत्याही तत्सम क्षेत्रात उतरून संस्थांची आर्थिक उलाढाल वाढविणे.
- j. सहकाराचे छोटे रुप असणाऱ्या महिला स्वयंसहाय्यता गटांची (बचत गटांची) उत्पादने व सेवांची विक्री या संस्थांद्वारे करून सहकारी पणन व्यवस्था विकसित करणे.

३. अभियान राबविण्याची कार्य पध्दती :

सदर अभियान यशस्वीपणे राबविण्यासाठी व तळागाळापर्यंत पोहचण्यासाठी पुढील कार्यपध्दती अवलंबिल्यास उपयुक्त राहिल.

४. क्षमता बांधणी :

सदर अभियान राबविणाऱ्या संबंधित सर्वांची जसे-पदाधिकारी, अधिकारी, कर्मचारी इ. ची क्षमता बांधणी करण्यासाठी प्रशिक्षण कार्यशाळा, बैठका राज्य स्तरावरून जिल्हास्तर, तालुकास्तर, गाव स्तरापर्यंत आयोजित करणे आवश्यक राहिल. तसेच उत्कृष्ट काम करणाऱ्या संस्थांना क्षेत्रीय भेटी आयोजित करून काही नाविन्यपूर्ण संकल्पनांचा स्विकार व विस्तार करता येईल.

५. माहिती, शिक्षण व संवाद :

सदर अभियानाबाबत राज्य स्तरापासून गाव स्तरापर्यंत प्रचार प्रसिध्दीचे विविध मार्गांचा अवलंब जसे अभियानासंबंधी माहिती देणारे बॅनर्स, पोस्टर्स, पॉम्पलेट्स, रेडीओ, टि.व्ही.वर कार्यक्रम व जाहीराती इ. चा वापर करणे आवश्यक राहिल.

६. अभियानाची अंमलबजावणी :

अभियानाची यशस्वी अंमलबजावणी करण्यासाठी पणन महासंघाच्या राज्यस्तरीय अधिकारी, जिल्हा विपणन अधिकारी, जिल्हा उपनिबंधक, तालुका सहाय्यक निबंधक यांनी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील सहकारी पणन संस्थांचा या अभियानात सक्रीय सहभाग करून घेण्यासाठी प्रयत्न करणे आवश्यक राहिल. अभियान अंमलबजावणीचा कार्यक्रम पुढील प्रमाणे राहिल.

७. दि. २५ डिसेंबर, २०१६ ते ३१ मार्च, २०१७ चा अभियान कार्यक्रम

- i. **राज्यस्तरीय शुभारंभ कार्यशाळा:-** २५ डिसेंबर, २०१६ हा मा. अटल बिहारी वाजपेयी यांचा वाढदिवस. या दिवशी अभियानाचा शुभारंभ राज्यस्तरीय कार्यशाळेद्वारे मा. मंत्री, (सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग) आणि मा. राज्यमंत्री (पणन) यांचे शुभहस्ते व अपर मुख्य सचिव (पणन), व्यवस्थापकीय संचालक (पणन महासंघ) व पणन संचालक, पुणे यांचे उपस्थितीत करणेत येईल. या कार्यशाळेसाठी पणन महासंघाचे राज्यस्तरीय अधिकारी, सर्व विभागीय सहनिबंधक, जिल्हा उपनिबंधक, जिल्हा विपणन अधिकारी, तालुका सहायक निबंधक, नाबार्ड प्रतिनिधी, बियाणे महामंडळ प्रतिनिधी, इफको, कृभको, राष्ट्रीय केमिकल फर्टीलायझर, दिपक, झुआरी इ. खत कंपन्यांचे प्रतिनिधी, प्रशिक्षण संस्थांचे प्रतिनिधी व उत्कृष्ट काम असणाऱ्या संस्थांचे पदाधिकारी यांना निमंत्रित करण्यात यावे. या कार्यशाळेमध्ये अभियान सादरीकरणानंतर संबंधितांच्या कार्यास चालना देण्यासाठी व्याख्यात्यास बोलविण्यात यावे.
- ii. **जिल्हास्तरीय कार्यशाळा :-** २६ डिसेंबर, २०१६ ते १० जानेवारी, २०१७ या कालावधीसाठी प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये जिल्हा स्तरीय कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात यावे. या कार्यशाळांमध्ये जिल्ह्यातील सर्व तालुक्यांचे सहाय्यक निबंधक, तालुका खरेदी विक्री संघाचे पदाधिकारी जसे, अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, संचालक, व्यवस्थापक, विभाग प्रमुख, उत्पादक (खते, बियाणे) इ. चे प्रतिनिधी यांना निमंत्रित करण्यात यावे. सदर कार्यशाळांचे आयोजन करण्याची, मार्गदर्शनाची संयुक्तरित्या जबाबदारी जिल्हा उपनिबंधक व जिल्हा विपणन अधिकारी यांची राहिल. या कार्यशाळांमध्ये अभियान सादरीकरणानंतर संबंधितांच्या Motivation साठी व्याख्यान देण्यासाठी व्याख्यात्यास बोलविण्यात यावे.
- iii. **तालुकास्तरीय कार्यशाळा :-** ११ जानेवारी, २०१७ ते ३० जानेवारी, २०१७ या कालावधीत प्रत्येक तालुक्यामध्ये तालुकास्तरीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात यावे. या कार्यशाळेमध्ये तालुक्यातील सर्व विविध कार्यकारी सहकारी (वि.का.स.) सोसायटीचे चेअरमन, गटसचिव स्वयंसहाय्यता गटाचे प्रतिनिधी यांना निमंत्रित करण्यात यावे. सदर कार्यशाळा आयोजनाची व मार्गदर्शनाची जबाबदारी तालुका सहाय्यक निबंधक व जिल्हा मार्केटींग अधिकारी यांची राहिल. या कार्यशाळांमध्ये अभियान सादरीकरणानंतर संबंधितांच्या कार्यास चालना देण्यासाठी व्याख्यात्यास बोलविण्यात यावे.

तालुका कार्यशाळा संपन्न झाल्यानंतर त्वरीत अभियानातील सर्व उपक्रमांची अंमलबजावणी तालुक्यात व गावात सुरु करण्यात यावी. यासाठी गावागावात विविध कार्यकारी सेवा सहकारी संस्था स्तरावर शेतकऱ्यांच्या बैठका आयोजित करून त्यांना सहभागी करून घ्यावे. सदर उपक्रमाची अंमलबजावणी ३१ मार्च, २०१७ पर्यंत गतिमान पद्धतीने करण्यात यावी.

८. **अभियानाचे सनियंत्रण :-** या अभियानाच्या अंमलबजावणीचे सनियंत्रण तालुकास्तरावर सहाय्यक निबंधक, जिल्हा स्तरावर जिल्हा उपनिबंधक व जिल्हा मार्केटींग अधिकारी, विभाग स्तरावर विभागीय सहनिबंधक व राज्य स्तरावर पणन संचालक व व्यवस्थापकीय संचालक, पणन महासंघ हे करतील. या साठी सनियंत्रण समिती स्थापन करण्यात यावी.

९. अभियानाचे मुल्यमापन :- अभियानातील उपक्रमांचे व कामाचे जिल्हानिहाय, तालुकानिहाय, संस्थानिहाय व अधिकारीनिहाय मुल्यमापन करण्यात येईल.
१०. स्पर्धा व पुरस्कार :- या अभियानामध्ये सर्व विविध कार्यकारी सेवा सरकारी संस्था, खरेदी विक्री संघ व पणन महासंघाचे विभाग प्रमुख यांचा सहभाग अपेक्षित असून नाविण्यपूर्ण कामे करणाऱ्या व उत्कृष्ट काम करणाऱ्या संस्थाना, अधिकाऱ्यांना मुल्यमापनाद्वारे स्पर्धात्मक पुरस्कार देण्यात येतील.
११. अभियानाचे संपूर्ण नियोजन, कार्यक्रमाचे वेळेवर आयोजन करणे, कार्यक्रम देखरेख बिले व कार्यक्रम पूर्ण झाल्यानंतर त्यांचा शासनास अहवाल सादर करणे याची जबाबदारी व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई यांची राहिल.
१२. अभियानात राबवायचे उपक्रम व त्यासाठी लागणारा आवश्यक निधी याबाबतचा तक्ता सोबतच्या परिशिष्ट 'अ' मध्ये जोडला आहे. या अभियानासाठी होणारा खर्च महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ व महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे यांनी टक्के ५०:५० या प्रमाणात करावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६१२२२११२७५३७९०२ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नावांने.

(का. गो. वळवी)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. मा. मंत्री (पणन) यांचे खाजगी सचिव,
२. मा. राज्यमंत्री (पणन) यांचे खाजगी सचिव
३. मा. अपर मुख्य सचिव (पणन), मंत्रालय, मुंबई
४. सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
५. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई
६. पणन संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
७. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे
८. सर्व विभागीय सह निबंधक, सहकारी संस्था
९. सर्व जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था.
१०. महालेखापाल - १/२, (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र, मुंबई / नागपूर.
११. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
१२. निवासी लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई
१३. निवडनस्ती.

परिशिष्ट 'अ'

शासन निर्णय, क्रमांक:- शिकाना-१२१६/प्र.क्र. १०/२४स, दिनांक २० डिसेंबर, २०१६

सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, महाराष्ट्र शासन

अटल महापणन विकास अभियान

अभियान अंमलबजावणी करिता राबविण्याचे उपक्रम व निधीची आवश्यकता

१. क्षमता बांधणी (Capacity Building) कार्यशाळा : अभियानाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, जिल्हा/तालुका खरेदी-विक्री संघ व गाव विविध कार्यकारी सहकारी (वि.का.स.) सोसायटी यांचे पदाधिकारी, अधिकारी/कर्मचारी व इतर संबंधित अधिकारी जसे- विभागीय सह निबंधक, जिल्हा उप निबंधक, तालुका सहाय्यक निबंधक इत्यादी यांच्या क्षमता बांधणीसाठी राज्यस्तरीय, जिल्हास्तरीय व तालुकास्तरीय प्रशिक्षण कार्यशाळांचे आयोजन करावयाचे आहे. या कार्यशाळांमध्ये अभियानाबाबतचे सादरीकरण (Power Point Presentation) झाल्यानंतर Positive Attitude, Team Building and Motivation या विषयांवर प्रथितयश व्याख्यात्यांचे व्याख्यान आयोजित करावेत.

स्तर	कार्यशाळा संख्या	आवश्यक निधी
राज्यस्तर	१	रु.१.०० लाख
जिल्हास्तर	३४	रु.१०,०००/- (कार्यशाळा आयोजन- रु.५०००/- + व्याखाते मानधन- रु.५,०००/-)x ३४ जिल्हे = रु.३.४० लाख
तालुकास्तर	३५०	रु.१०,०००/- (कार्यशाळा आयोजन- रु.५०००/- + व्याखाते मानधन- रु.५,०००/-)x ३५० तालुके = रु.३५.०० लाख
एकुण	३८५	रु.३९.४० लाख

२. अभियानाचा प्रचार व प्रसिध्दीसाठी माहिती, शिक्षण व संवाद (IEC) उपक्रम : अभियानाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी जनजागृती अत्यंत आवश्यक आहे. यासाठी जिल्हा, तालुका व गावस्तरावर बॅनर व पोस्टर लावणे आवश्यक राहिल. याबरोबरच रेडीओ, टि.व्ही.या माध्यमांद्वारे जाहिरात, मुलाखत इत्यादि उपक्रम राबविण्यात यावेत.

उपक्रम	संख्या	आवश्यक निधी
बॅनर प्रिंटींग (४ फुट x ६ फुट)	२२,०००	रु.२००/- प्रति बॅनर x २२,००० = ४४.०० लाख
पोस्टर प्रिंटींग (१२ इंच x १८ इंच)	४४,०००	रु.१०/- प्रति पोस्टर x ४४,००० = ४४.०० लाख
टि.व्ही.जाहिरात निर्मिती (३० सेंकद)	१	रु.५०,०००/-
रेडीओ जाहिरात निर्मिती (३० सेंकद)	१	रु.१०,०००/-
एकुण		रु.४९.०० लाख

*****